

Шляхи розвитку сучасної літературної української мови^{*)}.

Пролетарська революція на Україні принесла з собою небувалий розвиток української мови.

Розвиваючись у шир, українська книжкова мова загубила на глибину—так на перший погляд.

Побільшуючись скількись, мова книжок утрачала на якості—так на перший погляд.

Але скількись на певній ступні напруження переходить у якість і от позначається нові, нові уже що до якості тенденції в українській книжковій мові загалом і у літературній зокрема мові.

Тим часом спід поверхні виривали й старі, понайбільше, «народницькі» тенденції української мови, прибираючи тепер мшної стати й трохи иншого напрямку.

Першу тенденцію, тенденцію післяжовтневу для української книжкової мови не можна назвати огулом пролетарською мовою в українській мові. Справдіше сказати, це мова революційної передової інтелігенції, подекуди комуністичної, часом і просто пролетарської інтелігенції.

Друга тенденція, що точила далі заповіти Гринченка і «народників», одшукуючи слів, зрозумілих для широких мас селянства, вульгаризуючи подекуди європейські слова, чим раз більше вдаючись до історичного, тепер одяжлого скарбу української мови, стала характерною для відстаїної, подекуди просто націоналістичної інтелігенції. І в цій тенденції скількись уже почала переходити в якість. Намість української мови для широких мас, позначається вже українська мова для української мови, подібно мистецтво для мистецтва. Дрібно-буржуазна точка зору що

^{*)} В порядку обговорення.

раз більше позначається в потягові цього напрямку до «явстої» української мови. Цю тенденцію, цей напрям можна б назвати етнографічно-історичним.

Роздивімося по коротко по головних статтях мови обидва ці напрями. Треба застерігти, що поділ, від нас запропонований, дуже й дуже приблизний, що тенденції раз у раз змінюються, що як це часто буває в надбудові, соціальні верстви на деякий час живляться надбудовою, створеною для і від інших соціальних верств.

І. Словник.

Післяжовтнева українська книжка збагатила словник української мови багатьма словами з чужих мов, почасти з російського, почасти з інтернаціонального запасу. До того ця тенденція завела силу перекладових з інших мов слів, докопечно потрібних для української радянської мови. Побіч із тим, однак, ця тенденція позаводила до-літ слова, що в них українська мова не мала ніякої потреби, маючи для того свої. Ці слова бралися здебільшого з галицького діалекту. Ми наче звикли, що по українськи треба казати: «Тримати, тривати, стаїти» хоч усецька лівобережна й у значній мірі правобережна має натомість не галицькі слова: «держати, точитись, стаїтійкий». А замість «тривати, — точитись» ми надбудуємо ніколи ще й російське «продовжуватись».

Все ж таки свіжа хвиля нових слів величезну принесла користь українській книжковій мові.

Етнографічно-історична школа опирається цій хвилі, вишукуючи сарізь українських слів, навіть там, де треба б замінити слово

європейське. Позначається ще стара тенденція не лише передавати, а й перекладати європейські слова.

2. Правопис.

У справі правописної революція чималенько принесла змін. Зникло *г* в чужих словах, почасті через те, що друкарні не мали знаків. Зійшло в чужих словах «*ль*» абсолютно не характерне для української мови, що має своє середнє «*л*», яким можна як найкраще передати відтінки європейського «*l*».

Цю зміну самодонувала й етнографічна тенденція в особі ВУАН, полишаючи в тім С. Тимченкові змогу у 1925 році писати «*люлічний*» і «*фільольоїя*», як пишуть скрізь у *нерадянській* Україні.

Остаточну здобула перемогу звичка писати не «*роблять сл*» з-газичка й не «*робляцца*» з-єтнографічна, а «*робляться*».

3. Складня.

Післяживтнева українська мова дуже з'європейзувала українську складню, а частіше і зрусизувала її. З'явилися дієприкметники, нові конструкції при дієсловах (здебільшого російські), нові способи сполучення речень. Етнографічна школа спиралася в цій тенденції і в деяких справах перемогла. Запанувало «*що*», як відносний сполучник, замість «*котрий*», та «*який*» і заманувало цілком.

Хоч Іванас Мирний, що зазнаки писав чисто селянською мовою, частенько вживав «*котрий*», однак етнографічна школа, будиши «*plus mouïque, que le mouïk même*», «*суворо забороняла*» вживати «*котрий*», як відносний сполучник.

Та що зміну можна ухвалити в принципові. Трошки гірша справа з іншими деякими думками О. Курілихи, (що заступає в даному разі етнографічну школу). Тенденція бути *plus mouïque* відбуває в ній інколи трохи смішних форм.

Приміром: вона пропонує перекладати рос. «*во всех отношениях*»—«*усима сторонами*» й посилається на таку цитату «*Славна була Сін усима сторонами*».

Хоч тут «*усима сторонами*» по російськи значить «*буквально—во всех странах*», а не «*во всех отношениях*».

Та все ж таки, по-за всім тим, в полі складні етнографічна школа взагалі цілком корисна й потрібна обстоє ліній. Вона нагадує нам правильні українські конструкції при дієсловах, взагалі нагадує нам про існування української складні.

І беручи її вказівки не абсолютно, а «*суп grado salis*», багато можна торисного. Й треба встати колючого з розвідок цієї школи. Треба використати, наприклад, прекрасну книжкову мову Тимченка, треба перевидати, змінивши, що треба, його складню, зміщену в забутій, на жаль, книжці: «*Зр. мова для III і IV кл. шкіл середніх*», книжці, що у ній власне виписала О. Куріло мало не всі наведені в «*увагах*» правила.

Перша й друга тенденції піходять до синтези. Ця синтеза доволі потрібна зараз.

Ті, що роблять мову, радянські ділі й ті, що декретують мову, професори й академіки повинні вийти на одній спільній конференції. Ми мусимо взяти в академії те, що вона може нам дати, а академія мусить орієнтуватися на творців сучасної, живої української мови.

М. ЙОГАНСЕН.